

Sažetak procjene o obrazovanju

O procjeni

Vodeće agencije UN-a:	UNICEF i UNESCO
U partnerstvu sa:	15 institucija nadležnih za obrazovanje u BiH
Sektor:	Obrazovanje
Obuhvaćeni period:	Sredina marta 2020. – kraj juna 2020.
Datum objavljivanja konačnog izvještaja:	August 2020.
Teritorijalna pokrivenost:	Bosna i Hercegovina
Izvori finansiranja:	UNICEF i UNESCO

SMANJENJE UTICAJA PANDEMIJE COVID-19 NA UČENJE DJECE I MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI: BRZA PROCJENA STANJA I POTREBA – OBRAZOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI, FAZA II

Kontekst

Na globalnom nivou, pandemija koronavirusne bolesti (COVID-19) izazvala je prekid obrazovanja za 1,6 milijardi djece i mladih širom svijeta i prijeti da pogorša već postojeću krizu učenja. Iako su dokazi koji mjere uticaj obustave izvođenja nastave u školama na rizik od prenošenja virusa još uvijek oskudni, štetni učinci obustave rada škola na učenje, dobrobit i sigurnost djece i mladih jasno su dokumentovani. Sve ovo dovodi do rizika od nedovoljnog kvaliteta obrazovanja koje stižu djeca i mladi na različitim nivoima. Obustava izvođenja nastave u školama može dodatno povećati nejednakosti s obzirom na povećani rizik ranjivih grupa djece i mladih od napuštanja školovanja. Djeci s poteškoćama u razvoju, djeci iz etničkih manjina, djeci koja žive u siromaštvu i djeci u pokretu pristup obrazovanju može biti

onemogućen u nesrazmjerno većoj mjeri tokom i nakon pandemije COVID-19.

Pored toga, zatvaranje škola može nesrazmjerno više pogoditi djevojčice i žene jer su one ranjivije na veći broj različitih oblika deprivacije i zlostavljanja, poput porodičnog nasilja, transakcionog seksa te ranih i prisilnih brakova. Pored toga, tokom obustave rada škola žene u većoj mjeri nego muškarci brinu o djeci, što može dovesti do većih razlika u zaradi i, shodno tome, veće rodne nejednakosti¹.

Oko 500.000 djece i mladih u Bosni i Hercegovini (BiH) bilo je pogođeno zatvaranjem svih obrazovnih ustanova širom zemlje sredinom marta 2020. S obzirom na trenutnu epidemijsku situaciju u BiH i širom svijeta kada je u pitanju

¹ Policy Brief: Education during COVID-19 and Beyond. United Nations. August 2020 [Policy Brief: Obrazovanje tokom i nakon pandemije COVID-19. Ujedinjene nacije. August 2020.]

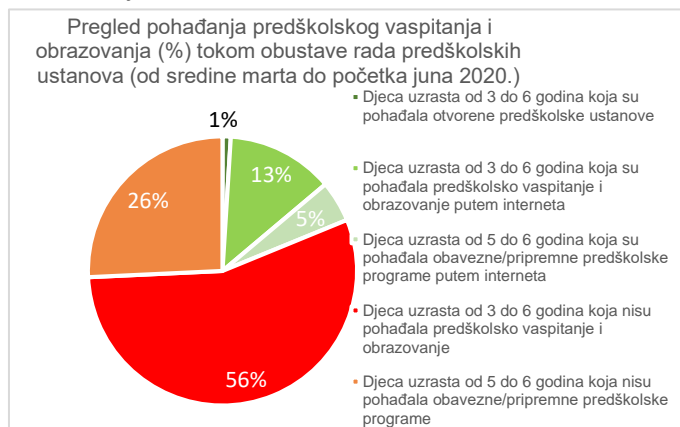
COVID-19, u školskoj 2021/2022. godini mogu se očekivati značajni prekidi u obrazovanju. Obrazovne vlasti u zemlji moraće nastaviti da se prilagođavaju na ovu situaciju, uz istovremeno ulaganje napora u sprečavanje i minimiziranje gubitaka u učenju i nejednakosti. Iako je pandemija COVID-19 izazvala nezapamćene poremećaje u obrazovanju, ona istovremeno predstavlja priliku za sve zemlje, pa tako i BiH, da preispitaju neke od tradicionalnih obrazovnih praksi i ubrzaju digitalizaciju i inovacije u ovom sektoru.

Ključni nalazi

Pristup obrazovanju

Nakon zatvaranja škola širom zemlje u martu 2020. godine, obrazovne vlasti u BiH pokrenule su online nastavu: osnovni pristup online nastavi imalo je 99% djece i mladih u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju. Međutim, za pristup online nastavi su ostala uskraćena djeca i mladi koji se ne školuju te djeca i mladi bez adekvatnog pristupa informaciono-komunikacionim tehnologijama (IKT) i internetu. **Ovim problemom su u nesrazmjerno većoj mjeri bila pogođena romska djeca, koja čine najmanje 6% ukupnog broja djece koja nemaju pristup IKT-u i internetu.** Iako u visokom obrazovanju nisu raportirani slučajevi studenata bez pristupa online nastavi, obrazovne vlasti bi zbog ograničenih podataka trebale dodatno ispitati ovaj nalaz.

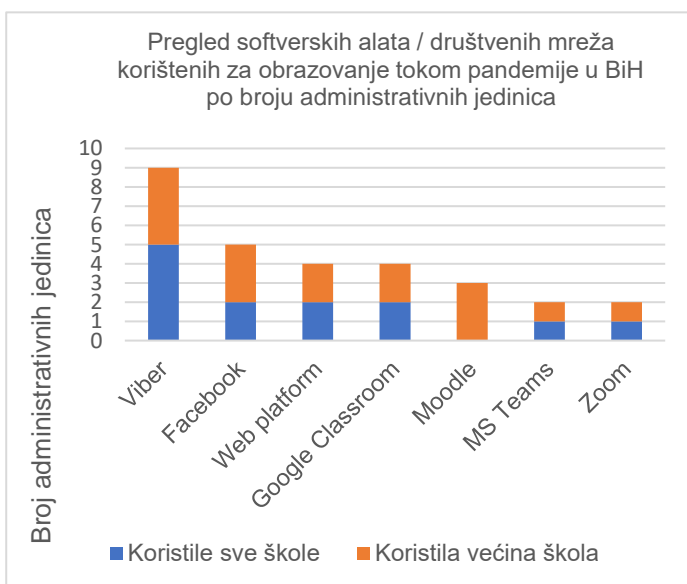
Predškolski čine najveću grupu koja tokom obustave rada obrazovnih ustanova nije pohađala obrazovne programe. Naime, između sredine marta i sredine maja 2020. pohađanje predškolskog vaspitanja i obrazovanja tokom obustave rada predškolskih ustanova prekinulo je čak 82% djece.

U ovom kratkom pregledu predstavljeni su glavni rezultati „Brze procjene stanja i potreba – obrazovanje u Bosni i Hercegovini (faza II)“, koju su u junu 2020. zajednički sprovedi UNICEF i UNESCO s ciljem sticanja uvida u trenutno stanje i potrebe u sektoru obrazovanja te obezbjeđivanja informacija na osnovu kojih će UN i obrazovne vlasti u BiH formulisati svoje odgovore na pandemiju COVID-19. Podaci iz procjene se mogu koristiti za daljnje analize i definisanje akcija na osnovu preporuka.

Ovaj sektor je najviše pogođen imajući u vidu činjenicu da je i prije pandemije predškolske ustanove pohađalo samo 25% djece u BiH.

Budući da je online nastava predstavljala novinu za gotovo sve administrativne jedinice², mnoge obrazovne vlasti u BiH suočile su se sa **zakonskim izazovima**. Naime, sedam od dvanaest tijela nadležnih za obrazovanje navelo je da njihovi zakoni i podzakonski akti ne prepoznaju modalitete online nastave ili nisu prilagođeni kontekstu online nastave. Shodno tome, ove administrativne jedinice su izdale vanredne odluke i uputstva s ciljem ublažavanja nastalih izazova i omogućavanja online učenja.

² Izuzev Kantona Sarajevo koji je prethodno uveo „online nastavne sedmice“ (bosanski/hrvatski/srpski) u ograničenom broju škola. Termin „obrazovne vlasti“ se odnosi na vladina tijela zadužena za obrazovanje u administrativnim jedinicama u BiH: Republika Srpska ima centralizovanu vladu i jedno

ministarstvo obrazovanja. Federacija BiH ima decentralizovanu vladu i sastoji se od deset kantona, pri čemu svaki kanton ima svoje ministarstvo obrazovanja. U Distriktu Brčko obrazovanje je u nadležnosti Odjeljenja za obrazovanje Distrikta Brčko.

Kvalitet obrazovanja

S obzirom na visok stepen decentralizovanosti sektora obrazovanja u BiH, prisutna je **velika raznolikost pristupa online nastavi i ne postoji jedinstvena platforma za online nastavu**. TV nastava se izvodila u sedam administrativnih jedinica i uglavnom je bila namijenjena djeci u nižim razredima osnovne škole. Škole su najčešće koristile jednostavne alate za komunikaciju poput Vibera, dok su se složeniji alati kao što su Google Classroom i MS Office koristili u manjoj mjeri. To znači da mnoga djeca i nastavnici nisu primjenjivali online učenje i online nastavu u punom obimu.

Online nastava je prinudila obrazovne vlasti u BiH da postojeće mehanizme vrednovanja i ocjenjivanja postignuća učenika prilagode novonastalim okolnostima kako bi osigurale potreban kvalitet procesa. Obrazovne vlasti u različitim administrativnim jedinicama u BiH odlučile su se za specifične lokalne mehanizme osiguranja kvaliteta tokom pandemije COVID-19, od kojih se kao najčešći ističu pregled i analiza sedmičnih školskih izvještaja te intervencije u slučaju pojave određenih problema. Pored toga, većina vlasti donijela je i posebne odluke/uputstva za praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje postignuća učenika i/ili prilagodila relevantne podzakonske akte.

Ubrzano uvođenje online obrazovanja zahtijevalo je od nastavnog osoblja da se u kratkom roku prebaci iz fizičkih u online učionice. Rad u online okruženju zahtijeva specifične vještine za koje nastavnici nisu bili osposobljeni. Tokom obustave izvođenja nastave u

Zaključci i preporuke

Tokom eventualnih narednih prekida u učenju od presudne je važnosti da se **nastavi poboljšavati pristup online nastavi** i da se obezbijedi da nema djece i mladih koji nisu upisani školu. U tom procesu vlasti, između ostalog, treba da daju prioritet asistivnim tehnologijama za djecu s poteškoćama u razvoju.

Obrazovne vlasti i relevantne zainteresovane strane treba da nastave s praćenjem i ublažavanjem potencijalnog uticaja pandemije COVID-19 na ukupnu stopu upisa u programe predškolskog vaspitanja i

školama stručno usavršavanje nastavnika organizovano je u šest jedinica (Distrikt Brčko, Kanton Sarajevo, Tuzlanski kanton, Unsko-sanski kanton, Zapadnohercegovački kanton i Hercegovačko-neretvanski kanton), uglavnom od strane ministarstava obrazovanja. Većina administrativnih jedinica nije mogla da procijeni koliko je nastavnika prošlo obuku jer je obuka organizovana putem online platformi i jer nisu razvijeni online mehanizmi za praćenje pohađanja.

Sigurno otvaranje škola

Sigurno otvaranje škola može predstavljati novi izazov za obrazovne vlasti jer iziskuje višesektorsko strateško planiranje i odmjeravanje zdravstvenog rizika uz istovremeno osiguranje kvaliteta obrazovanja, kontinuiteta učenja te adekvatnog i prilagođenog finansiranja obrazovanja zasnovanog na specifičnim potrebama.

Finansiranje obrazovanja

Procjenom je utvrđena **tendencija smanjivanja budžeta za sektor obrazovanja** radi preusmjerenja budžetskih sredstava u druge pogođene sektore. Procijenjeno **kumulativno smanjenje budžeta za obrazovanje** u dosadašnjem periodu tokom 2020. iznosi oko 15 miliona KM i **predstavlja 1,1% ukupnih javnih izdataka za formalno obrazovanje**. Valja napomenuti da su **dosadašnja smanjenja budžeta uticala samo na već planirane infrastrukturne projekte i da nisu imala uticaja na plate i naknade za nastavnike, niti na osnovne operativne budžete za škole**. Međutim, moguća su **daljnja smanjenja budžeta**.

obrazovanja te da nastave jačati napore na poboljšanju pristupa obrazovanju za svu djecu od 3 do 6 godina.

Procjena je takođe ukazala na primjetan nedostatak raščlanjenih podataka o pristupu jer mnoge obrazovne vlasti nisu mogle pružiti podatke raščlanjene po polu, poteškoćama u razvoju ili specifičnom nivou obrazovanja³. Vlasti bi stoga trebalo da ulože dodatne napore u **jačanje sopstvenih mehanizama za upravljanje podacima** i njihovo prilagođavanje potrebama u vanrednim situacijama.

³ Što se tiče nivoa obrazovanja, uočen je veliki nedostatak podataka o visokom obrazovanju.

Obrazovne vlasti su za izvođenje online nastave koristile različite softverske alate i mreže, uključujući i komunikacione aplikacije. To znači da postoji potreba za **daljnjim razvojem online učenja i modaliteta mješovitog učenja** u kojima se koriste napredna softverska rješenja i/ili za povećanjem broja škola koje su osposobljene da koriste napredne softvere.

Mehanizme praćenja obrazovanja treba dodatno jačati kako bi se osigurao kvalitet i obezbijedila uključenost svih zainteresovanih strana. Budući da je većina obrazovnih vlasti navela da nema uvid u način izvođenja online nastave u visokom obrazovanju i s obzirom na nedostatak podataka o platformama koje su korištene za online nastavu na visokoškolskim ustanovama, bilo bi korisno izvršiti dodatnu procjenu kvaliteta online nastave u visokom obrazovanju.

Pojedine administrativne jedinice su organizovale obuke kojima je, zahvaljujući primjeni online modaliteta za obuku, obuhvaćen veliki broj nastavnog osoblja. Uzimajući u obzir moguća ograničenja programā profesionalnog usavršavanja koji se izvode putem interneta, **neophodno je dodatno ojačati mješovite pristupe s obzirom na prednosti koje oni nude u pogledu većeg obuhvata i isplativosti**. Obrazovne vlasti i zainteresovane strane treba da identifikuju i podrže marginalizovano nastavno osoblje kako bi im se obezbijedili resursi za usavršavanje digitalnih vještina i unapređenje kvaliteta online nastave.

Dodatna literatura

Komentar: Djeca i mladi trebaju sigurnije i bolje škole, Rekonceptualiziranje obrazovanja pred ponovno otvaranje škola u Bosni i Hercegovini, UNICEF i UNESCO u BiH, august 2020., dostupno na:

<https://www.unicef.org/bih/pri%C4%8De/djeca-i-mladi-trebaju-sigurnije-i-bolje-%C5%A1kole>

Policy Brief: Education during COVID-19 and Beyond. United Nations. August 2020 [*Policy Brief: Obrazovanje tokom i nakon pandemije COVID-19. Ujedinjene nacije. August 2020.*], dostupno na:

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf

[Link za glavni izvještaj o procjeni – engleski jezik i B/H/S](#)

Kontakt informacije: Lamija Landžo, +387 62 020 220, llandzo@unicef.org | Amila Planinčić, +387 61 958 004, a.planincic@unesco.org

Pregled ažuriran: 30. septembra 2020.

Očekuje se da će procijenjena kumulativna smanjenja budžeta za sektor obrazovanja imati očigledan negativni uticaj. Rebalansi budžeta koji su izvršeni u prethodnom periodu imaju za cilj da pomognu drugim pogođenim sektorima bez razmatranja dugoročnih i strateških posljedica po sektor obrazovanja. Postoji realan rizik da, zbog zaokupljenosti ublažavanjem ekonomskih posljedica pandemije COVID-19, vlasti na različitim nivoima neće u kratkoročnom i srednjoročnom periodu dati prednost investicijama u obrazovni sektor. S obzirom na epidemiološke i ekonomske promjene, moguće je da će finansiranje obrazovanja na različitim administrativnim nivoima u BiH biti predmetom periodičnih korekcija budžeta. Stoga se preporučuje da se nastavi s pažljivim praćenjem uticaja na budžete za ovaj sektor. **Neophodno je mobilisati resurse obezbjeđivanjem i povećanjem obrazovnih budžeta za sigurno otvaranje škola i jačanje otpornosti škola na daljnje poremećaje u obrazovnom procesu.**

Naposlijetku, kriza izazvana pandemijom COVID-19 ujedno predstavlja priliku za preispitivanje pret pandemijskih obrazovnih praksi. Vlasti bi trebalo da iskoriste pouke i iskustva stečena tokom pandemije za **daljnje reforme obrazovnog sektora, primjenu inovacija i razvoj mješovitih pristupa učenju**. Takođe je važno da obrazovne institucije iskoriste ovaj zamah kako bi, na korist sve djece u Bosni i Hercegovini, ojačale otpornost obrazovnog sektora na potencijalne buduće poremećaje u obrazovanju, čiji uzroci ne moraju nužno biti ograničeni samo na pandemiju COVID-19.